

Przegląd Prawno-Ekonomiczny

REVIEW OF LAW, BUSINESS & ECONOMICS

lipiec-sierpień-wrzesień

Nr 44/1
(3/2018)

WYDZIAŁ ZAMIEJSKOWY
PRAWA I NAUK
O SPOŁECZEŃSTWIE | **KUL**

WYDAWCA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II | Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie
w Stalowej Woli

ADRES REDAKCJI

Redakcja „Przeglądu Prawno-Ekonomicznego” | 37-450 Stalowa Wola, ul. Ofiar Katynia 6a |
e-mail: ppe@kul.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

dr Artur Lis – redaktor naczelny (editor-in-chief) | dr David W. Lutz (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | dr Dariusz Żak – zastępcy redaktora naczelnego (associate editors) | dr hab. Grzegorz Wolak – sekretarz redakcji (administrative editor) | dr hab. Piotr T. Nowakowski – redaktor ds. międzynarodowych (international editor) | dr Filip Ciepły, dr Isaac Desta (Holy Cross College w Notre Dame, USA), dr Dorota Tokarska, dr Dominik Tyrawa, dr Timothy Wright (Holy Cross College w Notre Dame, USA) – redaktorzy tematyczni (subject editors) | dr Piotr Pomorski – redaktor statystyczny (statistical editor) | mgr Agnieszka Lis – redaktor językowy polskojęzyczny (Polish-language editor) | mgr Tomasz Deptuła (USA) – redaktor językowy anglojęzyczny (English-language editor) | prof. dr hab. Nikolaï Gołowaty (UKRAINA) – redaktor językowy rosyjskojęzyczny | dr Judyta Przyłuska-Schmitt – redaktor konsultant (consulting editor) | mgr Rafał Podlesny – redaktor techniczny (layout editor)

RADA NAUKOWA

ks. prof. dr hab. Antoni DĘBIŃSKI (Rektor KUL Lublin) | prof. dr hab. Thomas BURZYCKI (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | prof. dr hab. Wiktor CZEPURKO (Ukraina) | dr hab. Leszek CWIĘKA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Czesław DEPTUŁA (KUL Lublin) | dr hab. Marzena DYJAKOWSKA (KUL Lublin) | abp. prof. dr hab. Andrzej DZIĘGA (Szczecin) | dr hab. Krzysztof GRZEGORCZYK (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu) | nadkom. dr Dominik HRYSZKIEWICZ (Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie) | prof. dr hab. Aleks JULDASZEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | prof. dr hab. Marian KOZACZKA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Andrzej KUCZUMOW (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Pantelis KYRMIZOGLOU (Alexander TEI of Thessaloniki, Greece) | dr hab. Antoni MAGDOŃ (KUL Stalowa Wola) | ks. prof. dr hab. Henryk MISZTAŁ (KUL Lublin) | prof. dr hab. Wojciech NASIEROWSKI (University of New Brunswick) | prof. dr hab. Jurij PACZKOWSKI (Ukraina) | prof. dr hab. Pylyp PYLYPENKO (Ukraina) | prof. dr hab. Anton STASCH (European Akademy of Technology & Management, Oedheim Niemcy) | prof. dr hab. Tomasz WIELICKI (California State University, Fresno) | ks. dr hab. Krzysztof WARCHAŁOWSKI (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego)

RECENZENCI ZEWNĘTRZNI

dr hab. Leszek BIELECKI (Wyższa Szkoła Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach) | dr Walentyn GOŁOWCZENKO (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr hab. Mirosław KARPIUK (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr Barbara Lubas (Nadbużańska Szkoła Wyższa w Siemiatyczach) | prof. dr hab. Oleksander MEREŻKO (Ukraina) | dr Kiril MURAWIEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr Łukasz Jerzy PIKULA (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) | ks. dr hab. Tomasz RAKOCZY (Uniwersytet Zielonogórski) | dr hab. Krystyna ROSŁANOWSKA-PLICHCIŃSKA (Wyższa Szkoła Zarządzania i Ekologii w Warszawie) | dr hab. Piotr RYGUŁA (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) | dr hab. Romuald SZEREMIETIEW (Akademia Obrony Narodowej) | prof. dr hab. Jerzy Tomasz SZKUTNIK (Politechnika Częstochowska) | prof. dr hab. Dariusz SZPOPER (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr hab. Andrzej SZYMAŃSKI (Uniwersytet Opolski) | dr Agnieszka OGRODNIK-KALITA (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

DRUK I OPRAWA

VOLUMINA.PL DANIEL KRZANOWSKI | ul. Ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin | tel. 91 812 09 08 | e-mail: druk@volumina.pl

ISSN 1898-2166 | Nakład 300 egz.

Watykan, 25 kwietnia 2018 r.

Spis treści

Artykuły

KAZIMIERA JUSZKA, KAROL JUSZKA *Problematyka badawcza metodyki przeprowadzania okazania w Polsce* | 13

ELŻBIETA A. MAJ *Tajemnica w postępowaniu administracyjnym* | 22

MAGDALENA MATERNIAK *Wymóg uregulowanej sytuacji prawnej związków wyznaniowych z art. 195 §1 Kodeksu karnego* | 36

ANNA WOLSKA-BAGIŃSKA *Przesłanki ogłoszenia upadłości konsumenckiej* | 48

KRZYSZTOF BOKWA *Ekstradycja - regulacja i historia na przykładzie prawa austriackiego* | 68

JOANNA CZUCHRYTA *Dopuszczalność przeznaczenia agio na sfinansowanie spłaty z tytułu umorzenia udziałów (akcji) w spółkach kapitałowych* | 79

DAMIAN DOBOSZ *Treść wykonywania prawa własności w kontekście planowania i zagospodarowania przestrzennego* | 91

MICHAŁ GREGORCZYK, MONIKA UTRACKA *Umowy dowodowe - nowa instytucja w polskiej procedurze* | 104

KLAUDIA GRZEBIELA *Naruszenie prawa do zmiany sprzedawcy energii jako praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów* | 117

KLAUDIA KIJĄŃSKA *Prawo do prywatności, a niejawne prowadzenie działań wobec cudzoziemców na gruncie ustawy o działaniach antyterrorystycznych* | 131

JAN KLUZA *Przestępstwo propagowania treści faszystowskich w świetle ostatnich doniesień medialnych. Studium przypadku z Wodzisławia Śląskiego* | 146

ALEKSANDRA NIEPRZECKA *Przyznanie do winy w postępowaniach przed międzynarodowymi trybunałami karnymi a standardy rzetelnego procesu* | 159

ŁUKASZ CHYLA *Wzrost znaczenia klauzuli hardship w międzynarodowym prawie kontraktów* | 179

BARTŁOMIEJ PYKA *Obowiązek kontraktowania w prawie przewozowym* | 193

MICHAŁ SŁUŻALEC *Wyrażenie zgody przez pacjenta na ujawnienie tajemnicy lekarskiej a jawność rozprawy głównej na gruncie kodeksu postępowania karnego* | 210

IWO JAROSZ *Wybrane problemy związane ze stosowaniem artykułu 961 Kodeksu cywilnego* | 222

ADRIAN ROMKOWSKI *Normatywne i pozanormatywne podstawy odpowiedzialności za współsprawstwo wykroczenia* | 239

PATRYCJA FIGUŁA *Zdatność ugodowa a zdatność arbitrażowa - analiza relacji na tle Kodeksu postępowania cywilnego* | 265

PAULINA KOWALSKA *Sformułowanie wniosku z art. 380 k.p.c. w zażaleniu do Sądu Najwyższego* | 277

ALEKSANDRA KULICZKOWSKA *Institucja błędu w prawie umów* | 290

TOMASZ PILIKOWSKI *Zasada rzetelnego procesu a możliwość wykorzystania dowodów nielegalnych – analiza w perspektywie ostatnich nowelizacji Kodeksu postępowania karnego* | 305

JOANNA SZUMAŃSKA *Zabezpieczenie roszczenia przez arbitra doraźnego na tle postępowania o udzielenie zabezpieczenia przed sądem powszechnym* | 324

BARBARA ZIELIŃSKA – RAPACZ *Zwolnienie ubytków wyrobów akcyzowych z podatku w Polsce na tle prawa Unii Europejskiej* | 336

ŁUKASZ CHYLA *Wyzwania polskiego arbitrażu w sporach o zaskarżanie uchwał* | 349

MARCIN MOLENDĄ, MARTA KRUHŁAYĄ *Wycena kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa usług transportowych* | 367

Glosa

AGNIESZKA OGRODNIK-KALITA *Glosa do wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 6 lipca 2016 r., III CA 406/16* | 378

Contents

Articles

KAZIMIERA JUSZKA, KAROL JUSZKA *Research issues pertaining to the methodology of performing a police lineup in Poland* | 13

ELŻBIETA A. MAJ *The confidentiality in administrative proceedings* | 22

MAGDALENA MATERNIAK *The Requirement of regulated legal position of religious communities from art. 195 section. 1 of the Criminal Code* | 36

ANNA WOLSKA-BAGIŃSKA *Preconditions for declaring personal bankruptcy* | 48

JERZY NIKOŁAJEW KRZYSZTOF BOKWA *Extradition - regulation and history on the example of Austrian law* | 74

JOANNA CZUCHRYTA *Admissibility of financing remuneration for redeemed shares from agio* | 79

DAMIAN DOBOSZ *Content of the exercise of the ownership rights in the context of spatial planning and land development* | 91

MICHAŁ GREGORCZYK, MONIKA UTRACKA *Contracts of evidence - a new institution in the Polish procedure* | 104

KLAUDIA GRZEBIELA *Violation of the right to switch the energy supplier as a practice infringing collective consumer interests* | 117

KLAUDIA KIJĄŃSKA *Right to privacy and secret activities against foreigners based on act of counter-terrorism activities* | 131

JAN KLUZA *The crime of promoting fascist content in the view of recent media reports. Case study from Wodzisław Śląski* | 146

ALEKSANDRA NIEPRZECKA *Guilty Plea under the Proceedings before International Criminal Tribunals and the Standards of Fair Trial* | 159

ŁUKASZ CHYLA *The Rise of Hardship Clause in International Contract Law* | 179

- BARTŁOMIEJ PYKA *Obligation to contract in Carriage law* | 193
- MICHAŁ SŁUŻALEC *Consent of the patient for disclosure of professional secrecy and the principle of public while the main trial in criminal proceeding code* | 210
- IWO JAROSZ *Certain issues concerning the application of article 961 of the Polish Civil code* | 222
- ADRIAN ROMKOWSKI *Normative and beyond-normative basis of liability for co-perpetration in a contravention* | 239
- PATRYCJA FIGUŁA *Complicability and arbitrability - analysis of relationships on the background Code of Civil Procedure* | 265
- PAULINA KOWALSKA *Formulation of the application from art. 380 k.p.c. in a complaint to the Supreme Court* | 277
- ALEKSANDRA KULICZKOWSKA *Mistake in contract law* | 290
- TOMASZ PILIKOWSKI *The due process of law rule and the possibility of using illegal evi-dences - an analysis in the light the perspective of recent amendments of the Code of the Criminal Procedure* | 305
- JOANNA SZUMAŃSKA *Security of the claim made by an emergency arbitrator against the proceedings for granting security in a court of law* | 324
- BARBARA ZIELIŃSKA – RAPACZ *Exemption from excise duty in cases of lost goods in the Polish legal system compared to European Union law* | 336
- ŁUKASZ CHYLA *The challenges of Polish arbitration in shareholders' resolution disputes* | 349
- MARCIN MOLENDĄ, MARTA KRULAYĄ *Valuation of intellectual capital of a transport company* | 367

Gloss

- AGNIESZKA OGRODNIK-KALITA *Gloss on The Regional Court Judgement in Gdańsk of July 6, 2016, III CA 406/16* | 378

Patrycja Figuła

Zdatność ugodowa a zdatność arbitrażowa – analiza relacji na tle Kodeksu postępowania cywilnego

Complicability and arbitrability – analysis of relationships on the background Code of Civil Procedure

I. Wstęp

Wzrastająca ostatnimi czasy popularność arbitrażu nie powinna dziwić. Po pierwsze, arbitraż ma charakter adjudykacyjny mimo iż, organy państwowe nie rozstrzygają sporu¹. Orzeczenie wydane na skutek postępowania arbitrażowego ma moc prawną jak wyrok sądu państwowego. Konsekwencją takiej konstrukcji jest ułatwienie w wielu przypadkach dochodzenie roszczeń, co przed sądem powszechnym mogłoby wiązać się z długotrwałym procesem. Co więcej, przewagą sądownictwa arbitrażowego jest wpływ stron na wybór arbitrów, co pomaga w uwzględnieniu specyfiki każdorazowego sporu². W istocie, o możliwości poddania sporu pod arbitraż w konkretnej sprawie, w przeważającej części, decyduje zgodna wola stron konfliktu. Zgoda ta ma charakter konstytutywny³ i wyrażana jest w formie zapisu na sąd polubowny. Wymieniając zalety sądownictwa polubownego, nie sposób nie wymienić odformalizowanego charakteru niniejszego postępowania, co również zwiększa popularność arbitrażu. Ze względu na powyższe udogodnienia, umowy o arbitraż są rozpowszechnione

¹ Ł. Błaszczak (w:) *Wyrok sądu polubownego w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2010, s. 144.

² T. Ereciński (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. t. 6, red. T. Ereciński, Warszawa 2017, s. 817 i n.

³ A. Szumański (w:) *System Prawa Handlowego*, t. 8, red. A. Szumański, Warszawa 2010, s. 12.

zwłaszcza wśród przedsiębiorców. Jednak zapominają oni czasem o ograniczeniu w postaci zdatności arbitrażowej, w tym zdatności ugodowej. Ograniczenie zakresu zdatności arbitrażowej może nastąpić poprzez generalną kwalifikację lub przez wskazanie sporów, które nie mogą być rozstrzygane w drodze arbitrażu.

II. Pojęcie zdatności ugodowej

Uгода sądowa jest szczególnym wypadkiem ugody⁴ uregulowanej w art. 917 i n. Kodeksu cywilny⁵. Część doktryny⁶ oraz judykatura⁷ stoi na stanowisku, iż ugoda sądowa jest czynnością prawną o podwójnym charakterze – materialnoprawnym i procesowym. W związku z tym o zdatności ugodowej decydują nie tylko przepisy prawa procesowego, ale również prawa materialnego. Art. 2 Kodeksu postępowania cywilnego⁸ odgrywa w tej kwestii fundamentalną rolę. Wynika bowiem z niego, że ugodę sądową można zawrzeć jedynie w sprawach cywilnych należących do drogi sądowej. Jak wskazał Sąd Najwyższy pojęcie drogi sądowej należy rozumieć szeroko. W zasadzie prawie każde roszczenie procesowe, sformułowane jako żądanie zasądzenia, ustalenia czy ukształtowania stosunku prawnego, niezależnie od jego merytorycznej zasadności, może być zaliczone jako należące do drogi sądowej – pod warunkiem, że dotyczy podmiotów, których pozycja w ramach stosunku prawnego jest równorzędna⁹. Powyższe stwierdzenie dopełnia art. 184 k.p.c., wskazując dodatkowo, że w drodze ugody mogą być uregulowane sprawy cywilne, których charakter na to zezwala. Za taką można uznać jedynie sprawę, w której przedmiotem postępowania jest stosunek prawny, w zakresie którego istnieje – w świetle prawa materialnego – możliwość samodzielnego dysponowania przez strony prawami lub roszczeniami z niego wynikającymi¹⁰. Tak jak zostało wcześniej zasygnalizowane, owa niedopuszczalność zawarcia ugody w pewnych sprawach wynika zarówno z przepisów prawa materialnego, jak i prawa procesowego.

⁴ M. Pyziak-Szafnicka (w:) *System Prawa Prywatnego...*, t. 8, red. M. Pyziak-Szafnicka, s. 857-863.

⁵ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz.U.2018.1025 j.t.

⁶ Tak m.in.: J. Lapiere (w:) *Ugoda sądowa w procesie cywilnym*, Warszawa 1968, s. 56.

⁷ Postanowienie SN z dnia 15 marca 1967 r., II PZ 5/67, Lex nr 6126 oraz wyrok SN z dnia 9 maja 1997 r., I PKN 143/97, opublikowano: OSNP 1998/6/181.

⁸ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U.2018.155 j.t.

⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2011 r., sygn. I CSK 50/11, LEX nr 1133782.

¹⁰ Ibidem.

Zgodnie z założeniami prawa materialnego, zawarcie ugody jest niemożliwe w sprawach o stosunki prawne, co do których wyłączona jest możliwość samodzielnego dysponowania uprawnieniami przez strony w sprawach majątkowych, jak również niemajątkowych. Jako przykład można wymienić sprawy z zakresu prawa rodzinnego (rozwód, separacja, unieważnienie małżeństwa, ustalenia pochodzenia dziecka, bądź rozwiązanie przysposobienia) lub sprawy z zakresu prawa spółdzielczego (uchylenie uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni). W postępowaniu nieprocesowym również można wymienić sprawy pozbawione możliwości zawarcia ugody (przykładem jest zasiedzenie). Przy tym, przepisy kodeksu postępowania cywilnego wyłączają dopuszczalność zawarcia ugody w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (art. 477¹² k.p.c.). Drugim przypadkiem był art. 479⁴¹ k.p.c., który wyłączał możliwość zawarcia ugody w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, jednakże z dniem 17.04.2016r. przepis ten został uchylony¹¹.

Powyższe wyliczenie jest istotne z uwagi na fakt, że ustawodawca, określając granice zdatności arbitrażowej¹² w art. 1157 k.p.c., wyraźnie podkreślił rolę ugody w jej kształtowaniu. Według treści niniejszego artykułu, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, strony mogą poddać pod rozstrzygnięcie sądu polubownego spory o prawa majątkowe lub spory o prawa niemajątkowe – mogące być przedmiotem ugody sądowej, z wyjątkiem spraw o alimenty. Tym samym art. 1157 k.p.c. wprowadza znaczące ograniczenie, gdyż uzależnia możliwość poddania sporu pod kognicję sądu arbitrażowego od zdatności ugodowej.

Problematyka zdatności ugodowej w polskiej literaturze była poruszana marginalnie. Wydaje się jednak, że na podstawie poszczególnych wypowiedzi można wskazać przesłanki oceny tej zdatności¹³. W kontekście poczynionych wyżej uwag, należy wspomnieć o dwóch kwestiach. Po pierwsze, warto uwypuklić, że do zdatności ugodowej zastosowanie mają ograniczenia tylko do zakresu regulacji art. 10 k.p.c. oraz art. 184 k.p.c. *in principio*. Zamiast bezpośredniej kontroli sprawowanej przez sąd nad treścią ugody (art. 184 k.p.c. *in fine*), wyrok

¹¹ Ustawa o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw z dnia 5 sierpnia 2015 r., Dz. U. z 2015 r. poz. 1634 zm.

¹² Każde państwo we własnym zakresie reguluje sprawy podpadające pod kognicję sądów arbitrażowych. Na przestrzeni ostatnich lat w Europie jest dostrzegalna tendencja do poszerzania zakresu zdatności arbitrażowej.

¹³ K. Weitz (w:) *Kodeks Postępowania Cywilnego. Komentarz*, t. 6, *Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, red. K. Weitz, Warszawa 2017, s. 835 i n.

arbitrażowy podlega rozbudowanym instytucjom uznania, stwierdzenia wykonalności oraz uchYLENIA¹⁴.

W dalszej kolejności należy ustosunkować się do relacji dopuszczalności zawarcia ugody ze zdatnością ugodową sporu. Są to bowiem dwa odmienne pojęcia, których nie można utożsamiać. W jednym ze swych orzeczeń Sąd Najwyższy¹⁵ stanął na stanowisku, iż przesłanką zdatności ugodowej jest abstrakcyjna możliwość dysponowania prawami i roszczeniami, która istnieje, gdy strony co do praw lub roszczeń mogą się porozumieć. Nie jest istotne to, czy w ramach konkretnych okoliczności strony mogą zawrzeć określoną ugodę sądową. Umowa taka może bowiem w ujęciu abstrakcyjnym dotyczyć stosunku prawnego i praw podlegających dyspozycji stron, ale ze względu na jej kształt może w konkretnym przypadku naruszać obowiązujące przepisy lub zasady współżycia społecznego (art. 58 § 1 i art. 2 k.c.). Zatem zdatność ugodowa jako przesłanka zdatności arbitrażowej badana jest *ex ante*. Warunek ten jest ogólnie spełniony wtedy, gdy stosunek prawny, z którego wynika dany spór, podlega dyspozycji stron według prawa materialnego.

Polski ustawodawca, jak już zostało wspomniane, w jednym przypadku wyraźnie wyłączył zdatność ugodową (art. 477¹² k.p.c.). Powiązanie zdatności arbitrażowej ze zdatnością ugodową sprawia, że spod właściwości sądów polubownych wyłączone zostały takie kategorie sporów, co do których chodzi o zachowanie monopolu organów państwa (sądów) w zakresie realizacji określonych skutków prawnych. Przedmiotowy monopol przyczynia się do tego, że ani strony w drodze umowy, ani sąd polubowny przez swój wyrok nie mogą doprowadzić do realizacji określonych skutków¹⁶.

Brak zdatności ugodowej występuje wtedy, gdy dany rodzaj stosunków prawnych lub wynikające z nich prawa i roszczenia (w ogólności lub w pewnej części) nie podlegają dyspozycji stron w świetle prawa materialnego. Zgodnie z jedną z koncepcji, niedopuszczalność zawarcia ugody sądowej może wynikać wyłącznie z wyraźnego przepisu ustawy. Stanowisko to wydaje się jednak nietrafne, gdyż pomija kryterium charakteru sprawy¹⁷.

¹⁴ A.W. Wiśniewski (w:) *System prawa handlowego. Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, t. 8, Warszawa 2010, s. 238.

¹⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2010 r., sygn. II CSK 670/09.

¹⁶ K. Weitz, *op.cit.*, s. 835 i n.

¹⁷ B. Sołtys. *Zapis na sąd polubowny*. Komentarz Lex, t. 5, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2013, s. 419.

III. Zdatność ugodowa sporów o prawa majątkowe i prawa niemajątkowe

Warto nadmienić, że na gruncie poprzedniego stanu prawnego, art. 697 § 1 k.p.c. w sposób odmienny regulował kwestię możliwości poddania sporu pod sąd arbitrażowy. W uchylonym przepisie ustawodawca użył sformułowania „zdolność do samodzielnego zobowiązania się”¹⁸. Zakres zdatności arbitrażowej sporu wyznaczała zatem autonomia woli stron w ramach ich „zdolności do samodzielnego zobowiązania się”. To jeszcze przedwojenne kryterium zostało całkowicie zastąpione nowelizacją z 2005 r. Polski ustawodawca, wzorując się na zachodnich porządkach prawnych (niemieckim oraz austriackim), podjął próbę poszerzenia zakresu sporów poddanych pod sądy arbitrażowe. Według projektu, głównym założeniem było umożliwienie podmiotom zainteresowanym korzystania z sądownictwa polubownego w jak najszerszym stopniu¹⁹, jednakże wprowadzona nowelizacja i konstrukcja art. 1157 k.p.c. stanowi przedmiot dyskusji niezmiennie od 2005 r.

Doktryna wyraźnie krytykowała rezygnację z materialnego kryterium zdatności ugodowej, wyartykuowanego kategorycznie przez zdolność strony „do samodzielnego zobowiązania się”, na rzecz kryterium zdatności ugodowej. Do niniejszego posunięcia ustawodawcy należy odnieść się w sposób krytyczny. Projektodawca wyszedł z założenia, że wprowadzenie pojęcia zdatności ugodowej pozwoli skorzystać z dorobku judykatury powstałego na tle ugody sądowej. Przyjęte założenie było błędne, gdyż kryterium to nie zostało faktycznie w sposób dostateczny wyjaśnione. Co istotniejsze, pojęcie ugody sądowej wymaga interpretacji uwzględniającej specyfikę prawa arbitrażowego²⁰, dlatego jakiegokolwiek korzystanie z orzecznictwa jest w dużej mierze ograniczone. Podnosi się również, że obecne uregulowanie w zasadzie prowadzi do zbliżonych konsekwencji co do zakresu zdatności arbitrażowej²¹.

Dokonując podsumowania tej kwestii, nie można zostawić bez komentarza faktu, iż Austria (na którym krajowy ustawodawca wzorował się nowelizując kodeks postępowania cywilnego w zakresie arbitrażu w 2005 r.) odeszła

¹⁸ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. 1989 Nr 33, poz. 175 zm.).

¹⁹ Druk sejmowy nr 3434 z 8 listopada 2004 r., Projekt nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego wraz z uzasadnieniem.

²⁰ A. W. Wiśniewski (w:) *System prawa handlowego. Arbitraż handlowy*. red. A. Szumański, tom 8, Warszawa 2010, s. 238 i n.

²¹ Tak m.in. T. Erciński, M.P. Wójcik (w:) *Kodeks postępowania cywilnego*. t.2, Komentarz do art. 730-1217, red. A. Jakubecki, Warszawa 2017, s. 776.

o koncepcji zdatności ugodowej rok po przyjęciu w Polsce ww. przepisów. W tym miejscu warto więc zadać pytanie, czy rezygnacja polskiego legislatora z materialnoprawnego kryterium zdatności ugodowej (wyrażonego przez zdolność strony „do samodzielnego zobowiązania się”), na rzecz kryterium zdatności ugodowej, zamiast rozszerzyć zakres zdatności arbitrażowej sporów, jeszcze tym bardziej go nie zawęziła. Problem ten wydaje się zauważać między innymi Austria, która zrezygnowała z przedmiotowego rozwiązania.

Zasadnicze rozbieżności interpretacyjne wywołuje kwestia, czy zawarte w art. 1157 k.p.c ograniczenie odnosi się tylko do kategorii sporów o prawa niemajątkowe, czy obejmuje także spory o prawa majątkowe. Przedstawiciele doktryny stoją na dwóch różnych stanowiskach, choć nie ulega wątpliwości, że jeden z przyjętych poglądów jest zdecydowanie dominujący. Przeważająca część doktryny sądzi, że w świetle art. 1157 k.p.c. zdatność ugodowa przedmiotu sporu stanowi warunek zdatności arbitrażowej we wszystkich kategoriach sporów. Przyjęcie takiego stanowiska potwierdza zastosowana przez ustawodawcę konstrukcja przepisu, który wyłączył z zakresu właściwości sądu polubownego sprawy o alimenty na końcu artykułu. Inaczej wyglądałaby sytuacja, gdyby przedmiotowe wyłączenie znajdowało się po zwrocie dotyczącym sporów o prawa majątkowe. Oznacza to, że sformułowanie „mogące być przedmiotem ugody sądowej” odnosi się zarówno do sporów majątkowych, jak i sporów o prawa niemajątkowe²². Przy takim założeniu, ostatecznym wyznacznikiem zdatności arbitrażowej wszystkich sporów – bez względu na to czy obejmują prawa majątkowe, czy też prawa niemajątkowe – jest dopuszczalność zawarcia w sprawie ugody sądowej w wypadku, gdyby była ona rozpatrywana przez sąd państwowy. Ma to znaczenie w szczególności co do sporów dotyczących praw korporacyjnych w spółkach handlowych, w tym głównie w spółkach kapitałowych. Nawet bowiem przyjęcie tezy, że prawa te w zasadzie mają charakter majątkowego, nie jest wystarczające do stwierdzenia, iż pod rozstrzygnięcie sądu polubownego mogą być poddane wszelkie spory tego typu.²³

Przeciwnicy tego poglądu przyjmują, że sformułowanie „mogących być przedmiotem ugody sądowej, odnosi się tylko do kategorii sporów o prawa niemajątkowe. Swoją tezę argumentują wprowadzeniem przez ustawodawcę

²² Podobnie: Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 21 maja 2010 r., sygn. II CSK 670/09, uchwale SN z dnia 7 maja 2009 r., sygn. III CZP 13/09 oraz uchwale SN z dnia 23 września 2010 r., sygn. III CZP 57/10.

²³ T. Erciński (w:) *Międzynarodowy i krajowy arbitraż handlowy na progu XXI wieku*, red. A. Sypniewska-Kozak, Warszawa 2008, s-10.

rozróżnienia na dwa rodzaje sporów, odwołując się jednocześnie do historii prac legislacyjnych.

Mając na uwadze powyższe, należy uznać, że zakres spraw, które mogą być rozstrzygane przez sądy polubowne, został określony szerzej niż w uchylonym art. 697 § 1 k.p.c. Kompetencja sądu arbitrażowego może według art. 1157 k.p.c. obejmować także spory zakresu prawa pracy, jak również pewne kategorie sporów o prawa majątkowe. W obu tych wypadkach art. 697 § 1 k.p.c. nie pozwalała na poddanie sprawy pod kognicję tego sądu. Zgodnie z aktualnym stanem prawnym pod rozstrzygnięcie sądu polubownego mogą być poddane spory spełniające przesłanki z art. 1157 k.p.c., niezależnie od tryby rozpoznania sprawy. Na tle wcześniejszej regulacji kwestia ta była sporna²⁴. Obecnie obowiązujący warunek możliwości zawarcia ugody sądowej (art. 1157 k.p.c.) jest w swej istocie zbliżony do jednego z elementów warunku obowiązującego w poprzednim stanie prawnym (art. 697 § 1 k.p.c.)²⁵.

IV. Art. 1163 § 1 k.p.c. normą szczególną dla art. 1157 k.p.c.?

Zgodnie z treścią art. 1163 § 1 k.p.c., zamieszczony w umowie (statucie) spółki handlowy zapis na sąd polubowny, dotyczący sporów ze stosunku spółki, wiąże spółkę oraz jej wspólników. Przepisy wprowadzone nowelizacją z 2005 r. i w tym przypadku budziły kontrowersje w zakresie ich wzajemnej relacji. Przedmiotem rozbieżności jest zdadność arbitrażowa sporu ze stosunku spółki handlowej (właściwość sprawy).

Część piśmiennictwa stoi na stanowisku, że art. 1163 § 1 k.p.c. jest normą szczególną w stosunku do art. 1157 k.p.c., w związku z tym wyłączenia wymaga przesłanka zdadności ugodowej sporu ze stosunku spółki handlowej. Dla potwierdzenia swojej tezy A. Szumański wysuwa argument, że nie jest trafnym stwierdzenie, iż art. 1157 k.p.c. posiada monopol na regulację zdadności arbitrażowej, skoro rozpoczyna się od słów „jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej”. Co więcej Autor ten wskazuje, że „brak wyraźnego odniesienia do art. 1163 k.p.c. wynika jedynie z tego, że taka <formuła legislacyjna> miałaby charakter

²⁴ B. Dobrzański (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. Z. Resich, red. W. Siedlecki, Warszawa 1976, s. 1006-1007.

²⁵ Karol Weitz, *op.cit.*, s. 832-833.

<nadregulacją>²⁶. Zwolennicy tej koncepcji podnoszą również, że art. 1157 k.p.c. traktuje zdatność arbitrażową ogólnie, natomiast art. 1163 k.p.c. określa właściwość sądownictwa polubownego w sprawach *stricte* z zakresu prawa spółek kapitałowych.

Kolejnym przedstawianym argumentem jest przebieg prac legislacyjnych. Skreślenie projektowanego przepisu (art. 1157 § 2 k.p.c.), który wyraźnie wyłączał możliwość poddania pod rozstrzygnięcie sądu polubownego żądania uchylenia lub stwierdzenia nieważności uchwał organów osób prawnych i jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, implikuje dopuszczalność objęcia tych spraw zapisem na sąd polubowny na podstawie art. 1163 § 1 k.p.c. jako przepisie szczególnym w stosunku do art. 1157 k.p.c.

W piśmiennictwie i w judykaturze przeważa jednak stanowisko odmienne, optujące za tym, że zdatności ugodowa sporu jako kryterium zdatności arbitrażowej, obowiązuje także w sporach ze stosunku spółki handlowej. W związku z tym art. 1163 § 1 k.p.c. nie jest *lex specialis* w stosunku do art. 1157 k.p.c., ponieważ oba przepisy mają różny przedmiot regulacji. Przepis art. 1157 k.p.c. określa ogólne przesłanki zdatności arbitrażowej sporu, natomiast art. 1163 § 1 k.p.c. skutki prawne istniejącego i – w myśl art. 1157 k.p.c. – dopuszczalnego pod względem przedmiotowym zapisu na sąd polubowny przez wskazanie podmiotów związanych takim zapisem²⁷. Część doktryny, opowiadająca się za tą tezą, podnosi, że zaakceptowanie art. 1157 k.p.c. jako *lex specialis* doprowadziłoby do konieczności uznania również za taki przepis art. 1164 k.p.c., nawiązującego do sporów ze stosunku pracy.

W sposób definitywny Sąd Najwyższy²⁸ odrzucił pierwszy z proponowanych poglądów, zwracając uwagę na systematykę kodeksową. Art. 1157 k.p.c. znajduje się bowiem w Tytule I: Przepisy Ogólne Części Piątej Kodeksu. Natomiast ulokowanie art. 1163 k.p.c. w Tytule II.: Zapis na sąd polubowny wskazuje, że zapis na sąd polubowny może zostać umieszczony w umowie (statucie) spółki handlowej i że wiąże wówczas spółkę oraz jej wspólników. Porządkowanie prze-

²⁶ A. Szumański, *Przeszkody prawne...*, s. 4, oraz A. Szumański, *Zapis na sąd polubowny w sprawie zaskarżenia uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej: Prawo w XXI wieku, Księga pamiątkowa 50-lecia Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk*, red. W. Czapliński, Warszawa 2006, s. 892.

²⁷ A.W. Wiśniewski, *Rozstrzyganie sporów korporacyjnych przez sądy polubowne w świetle nowej regulacji zdatności arbitrażowej sporów*, P. Nowaczyk (red.), S. Pieckowski, J. Poczubot, A. Szumański, A. Tynel, *Międzynarodowy i krajowy arbitraż handlowy u progu XXI wieku. Księga pamiątkowa dedykowana doktorowi habilitowanemu Tadeuszowi Szurskiemu*, Warszawa 2008, s. 286 i n.

²⁸ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2009 r., sygn. III CZP 13/09.

słanek zdatności arbitrażowej sporów ze stosunku spółki handlowej nie może zostać uznane za cel art. 1163 § 1 k.p.c. Wymownie świadczy o tym fakt, że art. 1163 § 1 k.p.c. nie precyzuje, jakie warunki musiałby spełniać spór ze stosunku spółki, aby miał zdatność arbitrażową.

Sąd Najwyższy odniósł się również do relacji art. 1157 k.p.c. do art. 1164 k.p.c. Powtarzając za częścią literatury, że wyłączenie stosowania art. 1163 k.p.c. również doprowadziłoby do wyłączenia stosowania art. 1164 k.p.c. W moim przekonaniu, przyjęcie takiej perspektywy wydaje się nieuzasadnione. Niemożność rozstrzygnięcia przez sąd polubowny sporów z zakresu prawa pracy wynika, co do zasady, ze względów podmiotowych, nie przedmiotowych. Do podstawowej funkcji art. 1164 k.p.c. należy zapewnienie możliwości dokonania zapisu na sąd polubowny w formie konsensusu, chroniąc jednocześnie prawa pracowników²⁹. Nie można również przychylić się do stanowiska, że uznanie kognicji sądu polubownego w sporach z zakresu prawa pracy, nieposiadających zdatności ugodowej, wpłynęłoby krzywdząco na interesy pracowników. W piśmiennictwie zwraca się uwagę, że w aktualnych realiach ograniczenia zawarte w art. 1164 k.p.c. są pozbawione uzasadnienia. Tym bardziej zatem wydaje się, że wymóg zdatności ugodowej omawianej kategorii spraw w celu objęcia ich kognicją arbitrażu jest zbyt daleko idący³⁰.

V. Podsumowanie

Nie sposób zaprzeczyć, iż przesłanka zdatności ugodowej znacząco ogranicza możliwość poddania sporu pod kognicję sądu arbitrażowego. Wydaje się, że jedynym słusznym rozwiązaniem jest rezygnacja z kryterium zdatności ugodowej jako przesłanki zdatności arbitrażowej w odniesieniu do sporów majątkowych, przy jednoczesnym pozostawieniu tego kryterium w odniesieniu do sporów o prawa niemajątkowe. Zbliżone rozwiązanie zostało przyjęte przez ustawodawcę szwajcarskiego, niemieckiego, jak i austriackiego. Przepisy tych państw nie ograniczają zdatności arbitrażowej sporów dotyczących praw majątkowych posługując się wprowadzeniem zdatności ugodowej. Nie oznacza to, że został on całkowicie wykluczony. Wymóg zdatności ugodowej występuje w prawie niemieckim i austriackim, jednakże wyłącznie jako przesłanka zdatności

²⁹ A. Szumański, *Glosa do uchwały SN z dnia 7 maja 2009 r., III CZP 13/09, Sąd polubowny a ugoda sądowa*. Glosa 2010/1/14-21.

³⁰ P. Błaszczyk, *Glosa do uchwały SN z dnia 7 maja 2009 r., III CZP 13/09, Zdatność arbitrażowa sporów ze stosunku spółki handlowej*. Glosa 2010/1/22-29.

arbitrażowej w stosunku do sporów o prawa osobiste³¹. Co więcej, wyeliminowanie terminu zdatności ugodowej z treści przepisu zmniejszy niepewność, co do treści rozstrzygnięcia sądów państwowych w postępowaniu skargowym, bądź wykonawczym³². Doktryna zaproponowała następującą redakcję przepisu art. 1157 k.p.c.: *Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, strony mogą poddać pod rozstrzygnięcie sądu polubownego spory o prawa majątkowe, z wyłączeniem sporów o alimenty. Strony mogą poddać pod rozstrzygnięcie sądu polubownego spory o prawa niemajątkowe, jeśli mogą być one przedmiotem ugody*. Taka korekta przepisu uzasadniona jest przede wszystkim ze względu na fakt, że zdatność ugodowa sporów majątkowych wynika co do zasady z ich istoty.

Bibliografia

Akty prawne

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1025).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks Postępowania Cywilnego (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 155 z późn. zm.).

Ustawa o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw z dnia 5 sierpnia 2015 r., Dz.U. z 2015 r. poz. 1634 zm.

Druk sejmowy nr 3434 z 8 listopada 2004 r., Projekt nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego wraz z uzasadnieniem.

Orzecznictwo

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2009 r., III CZP 13/09.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2010 r., III CZP 57/10.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 1997 r., IPKN 143/97.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 1967 r., II PZ 5/67.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2010 r., II CSK 670/09.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2011 r., I CSK 50/11.

Literatura

Błaszczak Ł., *Wyrok sądu polubownego w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2010.

Błaszczak P., *Glosa do uchwały SN z dnia 7 maja 2009 r., III CZP 13/09, Zdatność arbitrażowa sporów ze stosunku spółki handlowej*. Glosa 2010/1/22-29.

³¹ R. Sikorski, *Polskie rozwiązania w zakresie zdatności arbitrażowej na tle rozwiązań zawartych w Ustawie Modelowej oraz w wybranych ustawodawstwach*, (w:) *Diagnoza arbitrażu. Funkcjonowanie prawa o arbitrażu i kierunki postulowanych zmian*, red. B.Gessel-Kalinowskiej vel. Kalisz, Wrocław 2014, s. 47.

³² A. Szlęzak, *Zdatność arbitrażowa i ugodowa sporów korporacyjnych - co dalej?*, w: *Spory Korporacyjne w Praktyce Arbitrażowej - Perspektywa Polska i Niemiecka*, red. W. Jurcewicz, K. Pörnbacher, C. Wiśniewski, Warszawa 2017, s. 83.

- Dobrzański B., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. Z. Resich, red. W. Siedlecki, Warszawa 1976.
- Ereciński T., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. t. 6, red. T. Ereciński, Warszawa 2017.
- Ereciński T., *Międzynarodowy i krajowy arbitraż handlowy na progu XXI wieku*, red. A. Sypniewska-Kozak, Warszawa 2008.
- Pyziak-Szafnicka M., *System Prawa Prywatnego. Prawo zobowiązań- część szczególna*, t. 8, red. M. Pyziak-Szafnicka, Warszawa 2011.
- Sikorski R., *Polskie rozwiązania w zakresie zdadności arbitrażowej na tle rozwiązań zawartych w Ustawie Modelowej oraz w wybranych ustawodawstwach*, (w:) *Diagnoza arbitrażu. Funkcjonowanie prawa o arbitrażu i kierunki postulowanych zmian*, red. B.Gessel-Kalinowskiej vel. Kalisz, Wrocław 2014.
- Sołtys B., *Zapis na sąd polubowny. Komentarz Lex*, t. 5, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2013.
- Szlęzak A., *Zdadność arbitrażowa i ugodowa sporów korporacyjnych - co dalej?*, w: *Spory Korporacyjne w Praktyce Arbitrażowej - Perspektywa Polska i Niemiecka*, red. W. Jurcewicz, K. Pörnbacher, C. Wiśniewski, Warszawa 2017.
- Szumański A., *System Prawa Handlowego*, t. 8, red. A. Szumański, Warszawa 2010.
- Szumański A., *Glosa do uchwały SN z dnia 7 maja 2009 r., III CZP 13/09, Sąd polubowny a uгода sądowa*. Glosa 2010/1/14-21.
- Weitz K., *Kodeks Postępowania Cywilnego. Komentarz*, t. 6, *Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, red. K.Weitz, Warszawa 2017.
- Wiśniewski A. W., *System prawa handlowego. Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, t. 8, Warszawa 2010.
- Wiśniewski A. W., *Rozstrzygnięcie sporów korporacyjnych przez sądy polubowne w świetle nowej regulacji zdadności arbitrażowej sporów*, red. P. Nowaczyk, S. Pieckowski, J. Poczobut, A. Szumański, A. Tynel, *Międzynarodowy i krajowy arbitraż handlowy u progu XXI wieku. Księga pamiątkowa dedykowana doktorowi habilitowanemu Tadeuszowi Szurskiemu*, Warszawa 2008.
- Szumański A., *Zapis na sąd polubowny w sprawie zaskarżenia uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej: Prawo w XXI wieku, Księga pamiątkowa 50-lecia Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk*, red. W. Czapliński, Warszawa 2006.

Streszczenie

Przedmiot niniejszego opracowania stanowi analiza zdadności ugodowej jako jednej z przesłanek zdadności arbitrażowej, która wpływa na możliwość poddania sporu pod właściwość sądu polubownego. Punktem wyjścia dla tej problematyki jest szczegółowa wykładnia art. 1157 k.p.c. Już sama próba omówienia kluczowych pojęć wprowadzonych

w powyższym przepisie wywołuje duże kontrowersje w doktrynie. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest nieprecyzyjność terminu zdatności ugodowej. Jednakże czołowym problem wypuklającym się na tle treści przepisu jest określenie, czy zawarta w art. 1157 k.p.c. przesłanka odnosi się do obydwu rodzajów sporów, czy może tylko do sporów o prawa niemajątkowe. W związku z powyższym, Autorka postara się przybliżyć, co kryje się pod pojęciem zdatności ugodowej sporów. Ponadto opracowanie stanowi próbę znalezienia odpowiedzi czy ostatnio coraz częstsze głosy, dotyczące usunięcia zdatności ugodowej z treści przepisu, są uzasadnione.

SŁOWA KLUCZOWE: zdatność ugodowa, zdatność arbitrażowa, arbitraż, ugoda sądowa.

Summary

The subject of this article is the analysis of the amicable applicability as one of premises of the arbitrability which affects the possibility of placing the dispute before the arbitration court. Article 1157 of Polish Code of Civil Procedure is essential in this matter. The inaccuracy of the term of the amicable applicability causes doctrinal controversies. Nevertheless, the main problem is whether Article 1157 of the Polish Code of Civil Procedure is to be applied to both types of disputes, or only to the non-pecuniary disputes. In view of the above, the Author tries to explain what is meant by the amicable settlement of disputes. In addition, the article seeks to find an answer, whether recently frequent voices concerning removal of the amicable settlement from the provision, are justified.

KEY WORDS: amicable settlement, arbitrability, arbitration, court settlement.

Autor

Patrycja Figuła - studentka IV roku prawa na Uniwersytecie Jagiellońskim.